HET LEZEN VAN OUDE TEKSTEN.

De heemkundevereniging houdt zich o.a. bezig met het beschrijven van de geschiedenis van ons dorp en met stamboom-onderzoek naar de (vroegere) inwoners van ons dorp. Hierbij wordt veelvuldig gebruik gemaakt van oude documenten en akten, die aanwezig zijn in de diverse archieven. Bedoelde documenten zijn o.a. doopregisters, huwelijksregisters, overlijdensregisters, volkstellingen, pacht- of verkoopovereenkomsten, (de zgn. "gichtregisters", waarin ook de verhoren e.d. van verdachte personen zijn vastgelegd) enz.

Deze documenten zijn veelal handgeschreven op papier en met inkt van een veel slechtere kwaliteit als we tegenwoordig kennen, waardoor de inkt is gaan uitvloeien en het papier vergeeld is. Verder heeft de tand des tijds in de vorm van vocht, licht en ongedierte vaak onherstelbare schade aangericht. Hierdoor is de leesbaarheid van deze documenten in de loop der tijd sterk verminderd.

Een apart probleem hierbij vormt de interpretatie van de diverse handschriften van de schrijvers.

Daarnaast zien we vaak, dat afhankelijk van de nationaliteit van toenmalige machthebbers, de betreffende documenten in een bepaalde periode (vaak op een gebrekkige manier) in een vreemde taal gesteld zijn. Zo zijn in de periode van 1792 tot 1805 tijdens de Franse overheersing vrijwel alle documenten in de Franse taal opgesteld. Veel kerkregisters zijn in het Latijn geschreven. Daarbij zijn deze documenten ook nog opgesteld in de taal van de betreffende tijd . Dat betekent dat er vaak woorden of uitdrukkingen in voorkomen die nu niet meer bestaan of die nu een andere betekenis hebben gekregen.

Tenslotte dient nog vermeld te worden dat in vroegere tijden slechts enkele mensen de schrijfkunst meester waren. Dit waren vaak echte 'kunstenaars', die aldoende woorden op papier 'schilderden' zoals zij zelf dat woord uitspraken werd. Hierdoor komen we vaak dezelfde woorden tegen, die, afhankelijk van de schrijver op verschillende manieren geschreven zijn. Een duidelijk voorbeeld hiervan is b.v. de verbastering van familienamen. (Een voorbeeld hiervan treft u aan in bijgaande pachtovereenkomst, waarin de naam van Willem W. van Looe ook als Wilm van Loe geschreven is).

Om U een indruk te geven wat het betekent om een oude, handgeschreven tekst te lezen en te begrijpen geven we bijgaand hiervan een voorbeeld van een pachtovereenkomst uit 1716.

Toustcedule voor vbilm van loe

Op huyden den 30 Juny 1716 Comparerende den
Eersaemen vbilm van loe voor ons ghesaement
lycke officiers der broederschappe van sinte
mauritius patroon der parochiale kercke
van schinnen op de geule ende strucht
den vbelcken versocht heeft van de voors.
heeren officiers respe aen te nemen touste
gevbyse een buynder ackerlants genaemt
sint mauritius # gelegen in de vryheer-
lickeyt vbylre regt den heere Bemons
rontsomme op den valckenberger vbegh
ter sommen op ganck jaerlyx te betaelen
daeraff dry ryxdaelders aende schutterye
ofte broederschappe van den voors. patroon
des maendaeghs naer schinner bronck ofte
godtsdrachte, als vbanneer datmen het
jaergetydt is celebrerende tot laeffe-
nisse der ouerledene broeders los ende vry
op poene van daerouer ten gelimiteerden
daege geexecuteert te vborden, mits dat
den aenkemer bouendyen noch gehou-
den blyfft de selue landeryen naer reygl-
noots gevbyse behoorlycke t' ouermiste
ende mergelen en te houden in syne
regnen ende palen, en van de selue te
betaelen de vytgesondene lasten van
schattingen, als andere exactien daer
op ouerkomende, sullende desen toust
synen aen vanck nemen adato supra, en
duyren oft continueren ses achtereen
volgende jaeren stedigh ende vast, des
sal aen yeder partye vbedersyts vry staen
om een halff jaer van te bevorens te
mogen opcondigen, allen t vbelck beyde
partyen accepterende hebben desen ter
vbaeter oirconde eygenhandigh onder-
teeckent op daegh maendt en jaere als bouen

buynder

Wellem, vb van loe
Corneles heuts
Wellem houtsemans

Transcriptie van "Toustcedule voor Wilm van Loe."

Op huyden den 30 Juni 1716 comparerende den
Eersaemen Wilm van Loe voor ons ghesaement
lycke officiers der broederschappe van Site (bedoeld is Sinte)
Mauritius patroon der parochiale Kercke
van Schinnen opde geule ende Strucht
den welcken versocht heeft van de voors(chreven)
heeren officiers respe(ctievelijk) aen te nemen tousts-
gewijse een buynder ackerlandt genaemt
Sint Mauritius buynder gelegen in de vrijheer-
licheijt Wylre reg.[1] (reygent = grenzend aan) den heere Bemons (Eemons ?)
rontsomme op den Valckenbergerwegh
ter sonnen opganck jaerlyx te betaelen
daeraff drij rijxdaelders aende Schutterije
ofte broederschappe van den voors(chreven) patroon
des maendaeghs naer Schinner bronck ofte
godtsdrachte, als wanneer datmen het
Jaergetijdt is celebrerende tot laeffe-
nisse der overledene broeders los ende vrij
op poene van daerover ten gelimeterden
daege geexecuteert te worden, mits dat
den aenreinen bovendijen noch gehou-
den blijft de selve landerijen naer reijge-
noots gewijse behoorlijcket overmiste
ende mergelen en te houden in sijne
reijnen ende palen, en vande selve te
betaelen de uijtgesondene lasten van
schattingen, als andere exactien daer
op overkomende sullende desen toust
sijnen aenvanck nemen a dato supra, en
duijren oft continueren ses achtereen
volgende jaeren stedigh ende vast, des
sall aen ijeder partije wedersijts vrijstaen
om een halff jaer van te bevorens te
mogen opcondigen, allen twelck beijde
partijen accepterende hebben desen ter
waerer oirconde eijgenhandigh onder-
teeckent op daegh maendt en jaere als boven

Willem W van Looe

Corneles heuts

Wellem houtermans

Om dit stuk te kunnen begrijpen dienen op de eerste plaats enkele woorden, die we nu niet meer kennen, bekend te zijn. Deze woorden zijn:

toustcedule	= pachtovereenkomst
comparerende	= verscheen
rontsomme	= rondom, aan alle kanten
sonnenopganck	= oosten, vroeg in de morgen
godtsdrachte	= bronk
celebreren	= een mis opdragen
poene	= straf
gelimeterden daege	= vastgestelde dagen
exactien	= belastingen
dato ut supra	= bovengenoemde datum

Vrij 'vertaald' is de inhoud als volgt:

Pachtovereenkomst voor Willem van Loo

Op 30 juni 1716 verscheen Willem van Loo voor ons, gezamenlijke officieren van de broederschap van Sint Mauritius, patroon van de parochie kerk van Schin op Geul en Strucht, met het verzoek om een stuk bouwland te kunnen pachten. Dit stuk land, genoemd "de St. Mauritius bunder" is gelegen in de vrijheerlijkheid Wijlre. Het perceel is gelegen ten Oosten van de Valkenburgerweg en is verder ingesloten tussen de eigendommen van de heer Bemons.
De pachtsom ad 3 rijksdaalders moet jaarlijks betaald worden op kermismaandag van Schin op Geul. Dan woont de schutterij de jaarlijkse H. Mis bij ter nagedachtenis aan de overleden leden.
Het geld moet kontant op die dag uitbetaald worden op straffe van onmiddellijke verkoop van de eigendommen van de pachter. Bovendien is de pachter ver-plicht het land te bemesten en te bewerken zoals dat met de aanliggende landerijen gebeurt.
Hij moet zorg dragen dat de grenspalen op hun plaats blijven en verder moet hij alle op dat land van toepassing zijnde belastingen en heffingen betalen.
De pachtovereenkomst zal beginnen op bovengenoemde datum en gelden voor zes achtereenvolgende jaren.
Overigens zal zowel de pachter als de eigenaar het recht behouden om de overeenkomst tussentijds te ontbinden met een opzegtermijn van zes maanden.
Beide partijen zijn accoord met bovenstaande voorschriften.

Aldus naar waarheid ondertekend op de datum bovenvermeld.

Willem van Loo
Cornelus Heuts
Willem Houtermans

transcriptie en vertaling: Dré Kickken